

Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „Zrozumieć przeszłość” historii dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum

Uwzględnia zmiany wynikające z uszczuplonej podstawy programowej, obowiązującej od września 2024 r. Szarą apł oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Zrozumieć przeszłość	• Cele badania i nauczania historii • Znaczenie historii • Klasyfikacja źródeł historycznych • Epoki – podział i prosta charakterystyka • Nauki pomocnicze historii	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>historia</i> , <i>prehistoria</i> , <i>nauki pomocnicze historii</i>	– rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych – klasyfikuje źródła historyczne – wymienia w kolejności chronologicznej epoki historyczne	– opisuje rodzaje źródeł historycznych – wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych	– wskazuje i wyjaśnia ramy chronologiczne poszczególnych epok historycznych	– wyjaśnia zasady pracy z materiałami źródłowymi – analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje						
1. Początki historii człowieka	• Zarys antropogenezy • Rewolucja neolityczna	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>prehistoria</i> – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i>	– prawidłowo wyjaśnia pojęcia: <i>antropogeneza</i> , <i>rewolucja neolityczna</i> – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i>	– wymienia w porządku chronologicznym etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia znaczenie rewolucji neolitycznej	– przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina – opisuje etapy ewolucji człowieka	– w szerokim aspekcie przedstawia i wyjaśnia dokonania naukowe Karola Darwina
2. Narodziny cywilizacji	• Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw • Ustrój państw-miast sumeryjskich • Znaczenie wynależenia pisma • Osiągnięcia Sumerów • Współczesne dziedzictwo kultur	– wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat) – wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe	– wskazuje na mapie obszar Sumeru – wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw	– opisuje warunki naturalne Mezopotamii – wyjaśnia okoliczności powstania i rolę pisma – wyjaśnia rolę Sargona Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Sumerów – wyjaśnia cechy religii Sumerów	– opisuje okoliczności powstania i cechy najstarszych miast – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny powstania pierwszych państw w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur

	Sumeru i innych najdawniejszych kultur Mezopotamii					Bliskiego Wschodu
3. Babilonia i Asyria	• Ukształtowanie się pierwszych imperiów • Najważniejsze kultury: Babilonia i Asyria • Wierzenia ludów Mezopotamii • Kodeks Hammurabiego jako jeden z najstarszych zabytków prawodawstwa • Nauka, sztuka i wierzenia starożytnej Mezopotamii	– wskazuje na mapie obszar Babilonu i Asyrii	– wyjaśnia cechy ustrojowe mezopotamskich państw – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów – opisuje ustroj polityczny oraz struktury społeczne Babilonu i Asyrii – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – wyjaśnia cechy religii Babilonu i Asyrii – wyjaśnia rolę Hammurabiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa	– opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Asurbanipala – wyjaśnia specyfikę armii asyryjskiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny postania imperiów w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
4. Państwo faraonów	• Dzieje polityczne z podstawową periodyzacją dziejów Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	– wskazuje na mapie Egipt i Nil – wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje piramidy egipskie i wyjaśnia ich rolę	– opisuje warunki naturalne Egiptu – opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej – wyjaśnia okoliczności powstania piramid	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu – opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu – wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Narmera, Ramzesa II	– w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu
5. Kultura starożytnego	• Politeistyczne wierzenia Egipcjan	– rozpoznaje pismo hieroglificzne	– wymienia główne cechy religii egipskiej	– wymienia i opisuje najważniejsze	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę religii	– porównuje osiągnięcia

o Egipcie	- Osiągnięcia cywilizacji Egiptu - Sztuka starożytnego Egiptu - Badania cywilizacji egipskiej - Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	– rozpoznaje świątynie egipskie i wyjaśnia ich rolę	– rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej	osiągnięcia cywilizacji egipskiej – wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską	dla dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę Echnatona	cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu – wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich
6. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	- Cywilizacje Bliskiego Wschodu: Izrael, Fenicja, Persja i Hetyci - Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie - Kolonizacja fenicka i znaczenie handlu w starożytności - Ewolucja pisma – wykształcenie alfabetu - Współczesne dziedzictwo starożytnego Izraela	– wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą), Fenicji, Persji – wymienia główne założenia monoteizmu – rozpoznaje pismo fenickie	– wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej – wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej – wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan	– opisuje cywilizacyjną rolę Hetytów – za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela, Persji – wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej – wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu – charakteryzuje specyfikę imperium perskiego	– opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego – ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona – w porządku chronologicznym opisuje rozwój imperium perskiego – wyjaśnia rolę Cyrusa Wielkiego, Dariusza Wielkiego	– w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności – wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości – porównuje cechy religii ludów starożytnego Bliskiego Wschodu – porównuje i ocenia ustroje społeczno-polityczne starożytnych cywilizacji
7. Cywilizacje Indii i Chin	- Cywilizacja Indusu i Żółtej Rzeki - Źródła wielkich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu - Osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu i Indii	– wskazuje na mapie rejon Indusu i Żółtej Rzeki – rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin	– wymienia główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin – rozróżnia główne dalekowschodnie religie i systemy etyczne	– wyjaśnia znaczenie osiągnięć cywilizacji Indii i Chin – wyjaśnia główne zasady dalekowschodnich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu	– opisuje główne etapy dziejów starożytnych Indii i Chin – opisuje cechy ustrojowe i społeczne państw Dalekiego Wschodu	– wskazuje współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu

						– porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu
Rozdział II. Dzieje starożytnej Grecji						
1. Początki cywilizacji greckiej	Wpływ warunków geograficznych na powstanie cywilizacji antycznej Grecji	– wskazuje na mapie teren Grecji – wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji na dzieje Hellady – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Hellada</i> , <i>Hellenowie</i>	– opisuje warunki naturalne Grecji – wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji	– prawidłowo stosuje pojęcie „ <i>wieki ciemne</i> ”	– wyjaśnia pojęcie: <i>wojna trojańska</i> , „ <i>wieki ciemne</i> ”	– porównuje warunki naturalne starożytnego Wschodu i Grecji – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
2. Greckie <i>poleis</i>	- Kształtowanie się alfabetu greckiego - Charakterystyka <i>poleis</i> greckich - Obszar starożytnego świata greckiego - Kulturowe, obyczajowe i polityczne elementy wspólnoty Greków w starożytności - Wielka Kolonizacja i jej znaczenie	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>polis</i> – wymienia główne cechy systemu <i>polis</i>	– wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Kolonizacja</i> , <i>kolonia</i> , <i>metropolia</i> – wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej	– opisuje proces i wyjaśnia znaczenie Wielkiej Kolonizacji – opisuje struktury społeczne <i>polis</i>	– porównuje kolonizację fenicką z kolonizacją grecką – wyjaśnia znaczenie rewolucji hoplickiej – wyjaśnia rolę religii, języka i sportu jako czynników integrujących Hellenów	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
3. Antyczna Sparta	- Powstanie i rozwój Sparty - Ustrój Sparty - Organizacja społeczeństwa Sparty - Wychowanie i życie Spartan	– wskazuje na mapie Spartę – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i> , <i>wychowanie spartańskie</i> – wymienia główne organy władzy w Sparcie	– wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty – opisuje strukturę społeczną Sparty – prawidłowo stosuje pojęcie <i>helota</i> – wymienia etapy życia spartiaty	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w Sparcie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>efor</i> , <i>geruzja</i> , <i>zgromadzenie ludowe</i> – opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty – wyjaśnia rolę Likurga	– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia ustrój polityczny i społeczny Sparty

				spartańskiego – wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Sparcie		
2. Ateńska demokracja	- Pierwotny ustrój Aten - Społeczeństwo ateńskie - Zarys wielkich reform wprowadzających demokrację - Charakterystyka demokracji ateńskiej - Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten	– wskazuje na mapie Ateny – prawidłowo umiejscawia w czasie Peryklesa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja, oligarchia, obywatel</i> – wymienia główne organy władzy w demokratycznych Atenach	– wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ostracyzm, demagog, tyran</i> – opisuje strukturę społeczną Aten – rozpoznaje plan antycznych Aten	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenie ludowe, Rada Pięciuset, sąd ludowy, strateg</i> – wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Atenach	– opisuje w porządku chronologicznym główne etapy przemian ustrojowych w Atenach – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona, Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa	– porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską – w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa
4. Wojny grecko-perskie	- Ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie - Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich - Rozwiązania militarne Greków - Odniesienia do zmagañ grecko-perskich w kulturze współczesnej	– wskazuje na mapie Persję – umiejscawia w czasie wojny perskie – rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego – wskazuje odniesienia do dziejów starożytnej Grecji w kulturze współczesnej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita, falanga, triera, bieg maratoński</i> – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina, Plateje, Mykale)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską – wyjaśnia genezę wojen perskich – wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków – wymienia skutki wojen grecko-perskich	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich – wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy
5. Potęga i upadek antycznej Grecji	- Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją - Wojna peloponeska - Wpływy greckie w antycznym świecie - Skutki rywalizacji w świecie greckim po	– umiejscawia w czasie wojnę peloponeską – wskazuje na mapie Ateny, Spartę i Teby – rozpoznaje ateński Akropol	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>hegemonia</i> – podaje przyczyny i skutki wojny peloponeskiej – wymienia główne etapy wojny peloponeskiej	– za pomocą mapy opisuje wojnę peloponeską – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Leuktrami	– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego – wyjaśnia znaczenie wielkich polityków: Peryklesa, Kimona	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojny peloponeskiej dla dziejów Hellady

	zakończeniu wojen perskich					
6. Świat duchowy starożytnych Greków	- Religia grecka - Narodziny filozofii greckiej - Homer i literatura grecka - Teatr w Grecji - Igrzyska olimpijskie w starożytnej Grecji i współcześnie - Początki dziejopisarstwa - Znaczenie kultury greckiej dla świata starożytnego	– rozpoznaje głównych bogów greckich – podaje cechy religii greckiej – rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia, dramat, igrzyska olimpijskie</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura helleńska, wyrocznia delficka, gimnazjon</i> – wyjaśnia rolę Homera – wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków	– wyjaśnia rolę: Sokratesa, Platona, Arystotelesa – opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii) – opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w Grecji	– opisuje główne cechy jońskiej filozofii przyrody i poglądy sofistów – wyjaśnia rolę: Talesa z Miletu, Demokryta z Abdery	– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
8. Sztuka i nauka antycznej Hellady	- Kanony piękna i architektura grecka w późniejszych epokach - Rzeźba i malarstwo wazowe - Matematyka i fizyka - Archimedes i wynalazki techniczne Greków - Osiągnięcia naukowe starożytnych Greków współcześnie	– rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki i nauki starożytnej Grecji – rozpoznaje świątynie grecką i wymienia jej cechy	– wymienia najważniejsze osiągnięcia sztuki i nauki antycznych Greków – prawidłowo stosuje pojęcie <i>historiografia</i>	– opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji – wyjaśnia rolę Archimedes	– wyjaśnia rolę wielkich naukowców: Pitagorasa, Hipokratesa, Herodota, Tukidydesa	– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
9. Podboje Aleksandra Wielkiego	- Powstanie imperium macedońskiego - Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego - Znaczenie	– lokalizuje na mapie Macedonie i Persję – lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra Macedońskiego – rozpoznaje hoplitę macedońskiego	– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (Granikos, Issos, Gaugamela) – prawidłowo stosuje pojęcie <i>epoka</i>	– wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia przyczyny	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra

	podbojów macedońskich dla kultury greckiej Postać Aleksandra Macedońskiego i jego rola w dziejach ludzkości	– wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego	<i>hellenistyczna</i>	sukcesów armii macedońskiej – wymienia skutki podbojów Aleksandra Wielkiego	Aleksandra Wielkiego	Macedońskiego – wyjaśnia ponadczasowe znaczenie podbojów Aleksandra Macedońskiego
10. Świat hellenistyczny	- Podział imperium Aleksandra Macedońskiego - Świat śródziemnomorski pod dominacją macedońską - Państwa hellenistyczne - Kultura hellenistyczna	– lokalizuje na mapie imperium Aleksandra Macedońskiego i państwa powstałe po rozpadzie imperium – lokalizuje w czasie śmierć Aleksandra Wielkiego – rozpoznaje starożytną Aleksandrię	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>kultura hellenistyczna</i> – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne epoki hellenistycznej	– wyjaśnia główne cechy kultury hellenistycznej – wyjaśnia główne założenia epikureizmu, stoicyzmu i cynizmu – wyjaśnia cechy religii w czasach hellenistycznych	– opisuje w porządku chronologicznym rozpad imperium Aleksandra Wielkiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii hellenistycznych	– w szerokim aspekcie wyjaśnia ponadczasowe znaczenie epoki hellenistycznej
Rozdział III. Antyczny Rzym						
1. Starożytna Italia i początki Rzymu	- Ludy starożytnej Italii - Powstanie Rzymu – mit i rzeczywistość - Rzym królewski	– wskazuje na mapie Italię, Rzym – lokalizuje w czasie powstanie Rzymu – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia</i>	– opisuje warunki naturalne Italii – wskazuje na mapie tereny zamieszkiwane przez Etrusków – wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, patrycjusze, plebejusze</i> – opisuje strukturę społeczną Rzymu w okresie monarchii	– opisuje legendę o powstaniu Rzymu – wyjaśnia rolę Romulusa	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wyjaśnia rolę Serwiusza Tuliusza	– porównuje warunki naturalne Grecji i Italii – wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnych Rzymie
2. Republika rzymska	- Społeczeństwo republiki rzymskiej i źródła napięć społecznych - Walka o prawa plebejuszy - Powstanie republiki i zasady jej	– lokalizuje w czasie powstanie republiki – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika, obywatel</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, republika</i> – wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konsul, dyktator, patrycjusze, plebejusze</i>	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun</i>	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wymienia najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – porównuje i ocenia ustrój republikańskiego Rzymu z innymi

	funkcjonowania Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej		– opisuje strukturę społeczną Rzymu – rozpoznaje plan antycznego Rzymu	<i>ludowy, pretor, cenzor</i>		ustrojami antyku – wyjaśnia podobieństwa i różnice w rozumieniu pojęć <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w starożytnej Grecji oraz Rzymie
3. Podboje Rzymu	- Organizacja armii rzymskiej - Podboje Rzymu w Italii - Wojny punickie - Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne - Podbój świata śródziemnomorskiego - Powstanie Imperium Rzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion, imperium</i> – rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>sprzymierzeńcy, kolonie rzymskie, prowincja, triumf</i> – opisuje strukturę legionu rzymskiego – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickich (Kanny, Zama)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską – wyjaśnia genezę wojen punickich – wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian – wymienia skutki podbojów rzymskich	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich – wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego
4. Zmiany społeczne w republice rzymskiej	- Grupy społeczne w społeczeństwie rzymskim i zmiany ich składu na przestrzeni dziejów - Wpływ podbojów na sytuację społeczną Rzymu - Niewolnictwo w starożytnym Rzymie: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różny status niewolników - Powstanie Spartakusa – przebieg i	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, obywatel, niewolnictwo, gladiator</i>	– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>proletariusze</i> – lokalizuje w czasie powstanie Spartakusa	– opisuje położenie różnych grup niewolników w Rzymie – opisuje powstanie Spartakusa i jego skutki	– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian społecznych w Rzymie – wyjaśnia rolę braci Grakchów, Spartakusa	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie

	skutki					
5. Upadek republiki rzymskiej	- Kryzys polityczny i społeczny republiki rzymskiej - Stronnictwa polityczne w Rzymie i ich walka o przywództwo - Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie i triumwirat - Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. - II triumwirat – upadek republiki rzymskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, triumwirat</i>	– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – wymienia skutki reformy wojskowej Mariusza – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta	– wyjaśnia znaczenie ustrojowe reformy wojskowej Mariusza – wyjaśnia pojęcia: <i>popularzy, optymaci, I triumwirat, idy marcowe, II triumwirat</i> – wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Filippi, Akcjum)	– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Sulli, Krassusa, Pompejusza, Marka Antoniusza, Kleopatry VII	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia działalność Juliusza Cezara oraz Oktawiana Augusta
6. Początki cesarstwa rzymskiego	- Oktawian August i okoliczności powstania cesarstwa - Reformy państwa rzymskiego - Ustrój pryncypatu - Nowe zasady funkcjonowania imperium - Rządy dynastii julijsko-klaudyjskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie wczesnego cesarstwa	– lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Oktawiana Augusta – wyjaśnia pojęcia: <i>pryncypat, „komedia republiki”, kult cesarza</i>	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – wyjaśnia pojęcie <i>pax Romana</i> – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie wczesnego cesarstwa	– wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej – wyjaśnia rolę polityków: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza, Nerona – opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
7. Od pryncypatu do dominatu	- Wojny i rozszerzanie imperium w I w. n.e. - Rola limesu jako granicy imperium - Kontakty Rzymian z kulturami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy)	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, urbanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie późnego cesarstwa	– wyjaśnia pojęcia: <i>limes, dominat, tetrarchia, szlak bursztynowy</i> – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia cesarza Dioklecjana	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie cesarstwa	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia pojęcie <i>diaspora żydowska</i>	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego – wyjaśnia, jak w dziejach Rzymu zmieniało się rozumienie pojęcia <i>obywatel</i>

	- Problemy związane z zarządzaniem rozległym imperium - Zmiany ustroju i sposobu sprawowania władzy w antycznym Rzymie – wprowadzenie dominatu i tetrarchii			– wyjaśnia rolę Trajana		
8. Kultura antycznego Rzymu	- Powstanie prawa rzymskiego i jego znaczenie w dziejach Europy - Architektura i budownictwo rzymskie - Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium - Kultura i sztuka antycznego Rzymu - Literatura i poezja rzymska - Rzymskie osiągnięcia techniczne i architektoniczne w kulturze europejskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie</i>, <i>łacina</i> – rozpoznaje główne dzieła architektury starożytnego Rzymu	– wymienia cechy prawa rzymskiego – wymienia cechy sztuki i architektury rzymskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>Panteon</i>, <i>Koloseum</i>, <i>akwedukt</i>	– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa rzymskiego – wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej	– przedstawia działalność Polibiusza, Tacyta, Cyserona, Seneki, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego – opisuje cechy filozofii rzymskiej	– wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium Rzymskiego – wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej
9. Religia rzymska i chrześcijaństwo	- Religia rzymska, przyswajanie wpływów obcych wierzeń podczas podbojów oraz rola religii dla państwa - Początki chrześcijaństwa i jego związki z judaizmem - Powstanie kościoła i charakterystyka	– podaje główne cechy religii rzymskiej – rozpoznaje głównych bogów rzymskich – prawidłowo stosuje pojęcie <i>chrześcijaństwo</i> – umiejscawia w czasie narodziny chrześcijaństwa – rozpoznaje symbole chrześcijaństwa	– wymienia główne cechy chrześcijaństwa – wymienia etapy powstania religii chrześcijańskiej – wyjaśnia symbole chrześcijaństwa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mesjasz</i>, <i>męczennicy</i>, <i>herezja</i>,	– wyjaśnia pojęcia: <i>kulty wschodnie</i>, <i>sobory</i> – wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się chrześcijaństwa – przedstawia	– opisuje w porządku chronologicznym ewolucję pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim – wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania chrześcijaństwa dla dziejów Rzymu i świata

	wspólnot wczesnochrześcijańskich • Prześladowania chrześcijan – skala zjawiska i jego przyczyny • Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową • Pierwsze herezje i rozłamy w chrześcijaństwie		<i>bazylika</i>	działalność św. Piotra i św. Pawła		
10. Upadek cesarstwa rzymskiego	• Przyczyny kryzysu wewnętrznego imperium • Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi • Zmiany społeczne w Rzymie • Podział cesarstwa na zachodnio- i wschodniorzymskie • Walki wewnętrzne o władzę nad imperium • Wędrówki ludów i najazd Hunów	– prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego – prawidłowo umiejscawia w czasie upadek imperium zachodniorzymskiego – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i> – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>wielka wędrówka ludów</i> – wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie – przedstawia znaczenie postaci Teodozjusza Wielkiego	– wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego – wyjaśnia pojęcia: <i>kolon</i>, <i>Hunowie</i> – przedstawia znaczenie postaci Romulusa Augustulusa – za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstantyna Wielkiego, Attyli – w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego	– porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie – w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
1. Cesarstwo bizantyjskie	• Położenie geograficzne Bizancjum • Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura • Działalność i	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bizancjum</i> – prawidłowo umiejscawia w czasie i przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego – rozpoznaje główne	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>państwo autokratyczne</i>, <i>państwo teokratyczne</i>, <i>Kodeks Justyniana</i> – wymienia cechy sztuki bizantyjskiej	– opisuje ustrój polityczny Bizancjum – wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana Wielkiego – za pomocą mapy przedstawia ekspansję	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego – wyjaśnia pojęcie <i>ikonoklazm</i> – wyjaśnia rolę Teodory	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów

	- osiągnięcia Justyniana - Ustrój polityczny i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego - Zmiana znaczenia politycznego na przestrzeni dziejów - Znaczenie Bizancjum dla zachowania osiągnięć cywilizacji antycznej	dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego	- wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego - rozpoznaje plan Konstantynopola	Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego		Europy
2. Świt narodów europejskich	- Plemiona germańskie we wczesnośredniowiecznej Europie - Organizacja monarchii barbarzyńskich - Chryścianizacja plemion barbarzyńskich – znaczenie arianizmu - Znaczenie chrześcijaństwa w budowie Europy, rola duchowieństwa i nowych zakonów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie</i>, <i>chrystianizacja</i>, <i>zakon benedyktynów</i>	- opisuje cechy ustrojowe państw germańskich - wymienia i wskazuje na mapie państwa germańskie - wymienia skutki działania zakonu benedyktynów - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wiec</i>, <i>drużyna</i>, <i>reguła zakonna</i>, <i>arianizm</i>, <i>skryptorium</i>	- za pomocą mapy opisuje proces powstania i upadku państw germańskich - wyjaśnia przyczyny powstania zakonu benedyktynów	- wyjaśnia rolę Teodoryka Wielkiego, św. Benedykta - wyjaśnia pojęcie <i>świt Europy</i>	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Europy
3. Narodziny i podboje islamu	- Arabia przed Mahometem - Okoliczności powstania islamu - Zasady islamu i jego cechy charakterystyczne - Podboje islamu i powstanie kalifatu - Polityka Arabów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie</i>, <i>islam</i>, <i>muzułmanie</i>, <i>Beduini</i> – prawidłowo umieszcza w czasie i przestrzeni powstanie islamu – rozpoznaje główne cechy kultury islamskiej	- wymienia główne założenia religii islamskiej - wymienia etapy rozwoju religii islamskiej - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mahomet</i>, <i>Allah</i>, <i>Koran</i>, <i>meczet</i>	- wyjaśnia genezę powstania islamu - wyjaśnia rolę Mekki dla ludów arabskich - za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu - przedstawia działalność Mahometa - ocenia postawę	- opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego - wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu - wyjaśnia pojęcie <i>kalifat</i> - wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium islamskiego	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla cywilizacji łaćnińskiej i bizantyjskiej – wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów cywilizacji ludzkiej

	wobec podbitej ludności • Powstanie podziałów w islamie • Osiągnięcia kulturalne i naukowe Arabów • Znaczenie islamu dla rozwoju cywilizacji europejskiej			Arabów wobec ludności podbitej – wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, dżihad, sunnici, szyici</i>	– wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów	
4. Państwo Franków	• Wzrost znaczenia Franków i powstanie ich królestwa • Organizacja monarchii Franków w okresie rządów Merowingów • Okoliczności odsunięcia od władzy Merowingów przez Karolingów • Rządy pierwszych Karolingów • Utworzenie Państwa Kościelnego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chrystianizacja</i> – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Franków – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie Państwa Kościelnego	– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia patrymonialna</i> – wymienia cechy armii Franków	– za pomocą mapy opisuje proces powstania państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo salickie, Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers i wyjaśnia jej znaczenie	– wyjaśnia rolę Chłodwiga, Karola Młota i Pepina Krótkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Franków	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków
5. Imperium Karola Wielkiego	• Podboje Karola Wielkiego i odnowienie cesarstwa w Europie • Znaczenie renesansu karolińskiego i osiągnięcia kulturalne Franków • Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków • Rozwój prawa i administracji	– lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego – prawidłowo stosuje pojęcie <i>cesarz</i> – wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego	– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów – wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, siedem sztuk wyzwolonych, minuskuła karolińska</i> – wymienia cechy armii Karola Wielkiego	– wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, renesans karoliński</i> – wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków – za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego	– opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Franków w czasach Karola Wielkiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy

	państwowej za rządów Karola Wielkiego					
6. Rozpad imperium Karolingów	- Kryzys imperium Karolingów - Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej - Kształtowanie się Francji i Niemiec - Rzesza Niemiecka pod rządami Ottonów - Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III	– lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat z Verdun – lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>uniwersalizm cesarski, I Rzesza</i> – za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów	– opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy – za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy – wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy	– wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium Karolingów – wyjaśnia znaczenie traktatu z Verdun – wyjaśnia rolę Konrada I, Henryka I, Ottona II	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium Ottonów dla Europy – porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów
7. Pierwsze państwa Słowian	- Teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian - Podział Słowian, organizacja społeczności słowiańskiej - Państwo Samona i państwo wielkomorawskie - Misja Cyryla i Metodego i jej znaczenie - Początki państwowości czeskiej i ruskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Prasłowianie, Słowianie, początki państwowości</i> – prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich	– za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych – opisuje cechy kultury Słowian i ich wierzeń	– za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Awarowie, Protobułgarzy, rolnictwo żarowe, trybut, Przemyslidzi, Rurikowicze</i>	– wyjaśnia teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian – wyjaśnia problem rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Słowian – wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla i Metodego, Włodzimierza Wielkiego	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich
8. Kształtowanie się feudalizmu	- Zmiany gospodarcze i społeczne we wczesnym średniowieczu - Zasady funkcjonowania i	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i> – opisuje elementy drabiny feudalnej – rozpoznaje rycerza i opisuje jego uzbrojenie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i> – wymienia rodzaje renty feudalnej – charakteryzuje życie	– wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna, feudalizm, immunitet, suzeren</i>	– opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego	– w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa feudalnego

	najważniejsze cechy systemu feudalnego • Drabina feudalna i role poszczególnych grup społecznych • Rycerstwo, jego znaczenie, symbolika i obyczaje		codzienne rycerzy i chłopów	– wymienia cechy kultury rycerskiej – wyjaśnia specyfikę systemu lennego w Anglii		
9. Najazdy normañskie i węgierskie	• Przyczyny najazdów normañskich • Działalność wikingów • Najazdy węgierskie na Europę • Podboje Normanów • Ukształtowanie się państwa węgierskiego • Rejony Europy objęte najazdami normañskimi	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Normanowie, wikingowie, Węgrzy</i> – prawidłowo wskazuje na mapie obszary najazdów normañskich i węgierskich	– wymienia przyczyny ekspansji Normanów i Węgrów – lokalizuje w czasie powstanie królestwa angielskiego	– za pomocą mapy opisuje wyprawę normañskie – lokalizuje w czasie bitwę na Lechowym Polu i wyjaśnia jej znaczenie – lokalizuje w czasie bitwę pod Hastings i wyjaśnia jej znaczenie	– wyjaśnia rolę: Wilhelma Zdobywcy, Arpada, Stefana Wielkiego – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów wczesnośredniowiecznej Europy	– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania Anglii i Węgier – ocenia skutki ekspansji Normanów
Rozdział V. Polska pierwszych Piastów						
1. Pradzieje ziem polskich	• Kultury archeologiczne na ziemiach polskich • Historia osady w Biskupinie • Pojawienie się Słowian na ziemiach polskich i ich organizacja społeczna • Plemiona słowiańskie na ziemiach polskich • Pierwsze państwa Słowian na ziemiach	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin</i> – wskazuje na mapie pierwsze ośrodki plemion polskich – rozpoznaje gród w Biskupinie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ród, plemię, drużyna, opole, kultura archeologiczna, Wiślanie, Polanie</i> – opisuje rolę bursztynowego szlaku	– opisuje cechy kultury łużyckiej – opisuje cechy ustroju politycznego i społeczno-ekonomicznego pierwszych plemion polskich – wyjaśnia pojęcia: <i>gospodarka żarowa, gospodarka przemienno-odłogowa</i>	– opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności – wyjaśnia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich	– w szerokim aspekcie przedstawia losy ziem polskich w starożytności i wczesnym średniowieczu

	polских					
2. Początki państwa polskiego	- Początki ekspansji terytorialnej Polan - Legendarni przodkowie Mieszka I - Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku łacińskim - Zmagania zbrojne Mieszka I z sąsiadami	– lokalizuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Polan – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Piastowie</i> – lokalizuje w czasie chrzest Polski	– wymienia osiągnięcia Mieszka I – wymienia przyczyny chrystianizacji Polski – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>drużyna, gród, Wieleci</i>	– wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy – za pomocą mapy przedstawia proces rozwoju państwa pierwszych Piastów – wyjaśnia znaczenie dendrochronologii – umiejscawia w czasie bitwę pod Cedynią i wyjaśnia jej znaczenie	– wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski – opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I – wyjaśnia pojęcie <i>Dagome iudex</i> – wyjaśnia znaczenie postaci: Wichmana, biskupa Jordana, Galla Anonima, Thietmara	– w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów
3. Panowanie Bolesława Chrobrego	- Misja św. Wojciecha w Prusach i zjazd gnieźnieński - Podboje Bolesława Chrobrego - Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich - Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego - koronacja Bolesława Chrobrego i jej znaczenie	– lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego – wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja</i>	– wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego – wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>relikwia, święty, trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo, Drzwi Gnieźnieńskie, Szczerbiec</i> – lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów – wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską	– opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci: Ottona III, Henryka II	– w szerokim aspekcie wyjaśnia dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego – zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy
4. Kryzys i odbudowa państwa Piastów	- Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i szybkiej chrystianizacji państwa polskiego - Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>tendencje centralistyczne, tendencje decentralistyczne</i> – wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów – wymienia główne	– umiejscawia w czasie koronację Mieszka II – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II – wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – wyjaśnia znaczenie	– za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–XII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela	– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny kryzysu Polski pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności koronacji Bolesława Śmiałego – wyjaśnia problem	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu państwa pierwszych Piastów – w szerokim aspekcie przedstawia spór Bolesława Śmiałego z

	• Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela • Panowanie Bolesława Śmiałego i jego polityka zagraniczna • Państwo polskie wobec konfliktu cesarstwa z papieżem • Wypędzenie Bolesława Śmiałego	osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela – umiejscawia w czasie koronację Bolesława Śmiałego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego	postaci św. Stanisława – prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i>		konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia znaczenie postaci: Bezpryma, Masława, Jarosława II, Brzetysława, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem	biskupem Stanisławem
5. Polska na przełomie XI i XII wieku	• Rządy Władysława Hermana i jego konflikty z synami • Polska w polityce międzynarodowej w XI w. • Walki pomiędzy Piastami o sukcesję na przykładzie konfliktu między Krzywoustym a Zbigniewem • Rządy Bolesława Krzywoustego – wojna z Niemcami oraz podbój Pomorza	– lokalizuje w czasie panowania Bolesława Krzywoustego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego	– lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami – wskazuje zmiany terytorialne państwa polskiego w czasach Bolesława Krzywoustego	– wyjaśnia przyczyny wojny polsko-niemieckiej za panowania Bolesława Krzywoustego – za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia pojęcie <i>palatyn</i>	– wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana – wyjaśnia znaczenie postaci: Sieciecha, Henryka V, Galla Anonima	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym ocenia postać Bolesława Krzywoustego
6. Monarchia pierwszych Piastów	• Organizacja monarchii piastowskiej • Drużyna książęca i jej znaczenie dla państwa piastowskiego • Społeczeństwo państwa polskiego w czasach pierwszych	– umiejscawia w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>książę, król, rycerz</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia patrymonialna, drużyna</i> – wymienia cechy ustrojowe Polski pierwszych Piastów	– opisuje strukturę społeczno-ekonomiczną Polski pierwszych Piastów – wymienia cechy armii polskiej doby pierwszych Piastów – wymienia obciążenia	– wyjaśnia przemiany ustrojowe w czasach Polski pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności powstania warstwy rycerskiej w Polsce	– wyjaśnia w szerokim aspekcie znaczenie państwa pierwszych Piastów dla dalszych dziejów Polski

	Piastów Rola władcy i problemy związane z dziedziczeniem			prawa książęcego		
Rozdział VI. Pełnia średniowiecza w Europie						
1. Konflikt cesarstwa z papieżem	- Kryzys papieżstwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła - Wielka schizma wschodnia, jej przyczyny i skutki - Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki - Papieżstwo u szczytu potęgi politycznej - Stronnictwa propapieskie i procesarskie w średniowiecznej Europie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>władza uniwersalna, prawosławie, katolicyzm</i> – wymienia cele polityki Grzegorza VII	– wyjaśnia pojęcia: <i>wielka schizma wschodnia, spór o inwestyturę, ekskomunika, celibat</i> – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary, na których przeważał katolicyzm – wymienia różnice między katolicyzmem a prawosławiem	– wyjaśnia pojęcia: <i>feudalizacja Kościoła, symonia, nepotyzm, konklawe, reforma gregoriańska, obóz gregoriański, konkordat wormacki</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci: Grzegorza VII, Henryka IV	– wyjaśnia znaczenie reformy kluniackiej – w porządku chronologicznym opisuje proces sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci Innocentego III	– w szerokim aspekcie ukazuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces sporu o inwestyturę
2. Wyprawy krzyżowe	- Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych - Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie - Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów - Negatywne i pozytywne skutki wypraw krzyżowych	– lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – lokalizuje w czasie okres krucjat – prawidłowo stosuje pojęcie <i>krucjata</i>	– wymienia przyczyny i skutki krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat	– za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców – opisuje losy zakonów rycerskich – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa, handel lewantyński</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II	– w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Fryderyka Barbarossy, Saladyna	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturowych Europy

3. Imperium mongolskie	Najazdy Mongołów na Europę i ich skutki		- wymienia skutki ataku Mongołów na ziemie polskie - lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą			w szerokim aspekcie wyjaśnia rolę imperium mongolskiego dla dziejów Polski
4. Narodziny monarchii stanowej	- Przemiany społeczne w średniowieczu - Ukształtowanie się stanów - Powstanie pierwszych reprezentacji stanowych - Początek monarchii stanowych w Europie (Anglia, Francja)	- prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, stan</i> - wymienia stany w średniowieczu	- wyjaśnia pojęcie <i>monarchia stanowa</i> - wymienia przykłady reprezentacji stanowych w poszczególnych państwach - lokalizuje w czasie powstanie parlamentów w Anglii i we Francji	- wyjaśnia proces kształtowania się stanów społecznych - opisuje zasady monarchii stanowych w Anglii i we Francji - wyjaśnia pojęcie <i>Wielka Karta Swobód</i>	- w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Anglii i we Francji - wyjaśnia rolę Jana bez Ziemi, Filipa Pięknego	w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w średniowiecznej Europie
5. Gospodarka średniowiecznej Europy	- Przemiany w średniowiecznym rolnictwie - Odrodzenie i rozwój ośrodków miejskich - Rola i charakterystyka handlu w średniowiecznej Europie - Handel śródziemnomorski i rola miast włoskich - Handel hanzeatycki - Powrót gospodarki pieniężnej i początki bankowości - Rola jarmarków	- rozpoznaje cechy gospodarki średniowiecznej - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółowka, trójpółowka, targi, jarmarki, bank</i>	- wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w. - wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego średniowiecza	- opisuje strukturę społeczno-gospodarczą Europy czasów krucjat - wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna</i> - wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich	- wyjaśnia przyczyny rozwoju handlu w średniowieczu - wyjaśnia przemiany sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi w Europie doby krucjat	w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian gospodarczo-społecznych w Europie czasów krucjat

6. Wieś i miasto w średniowieczu	• Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu • Rozwój miast w średniowieczu • Rola i charakterystyka rzemiosła w średniowiecznej Europie • Struktura społeczna średniowiecznego miasta • Życie codzienne na wsi i w mieście w średniowieczu	– rozpoznaje cechy średniowiecznego miasta – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>trójpółówka</i>, <i>ratusz</i>, <i>cech</i>	– wyjaśnia rolę cechów i gildii – wymienia najważniejsze miasta średniowiecznej Europy – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>patrycjat</i>, <i>pospólstwo</i>, <i>cech</i>, <i>gildia</i>	– wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pieniężnej – wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich – za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– wyjaśnia okoliczności powstania i cechy średniowiecznego mieszczaństwa – opisuje cechy ustrojów miast w średniowieczu	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w średniowiecznej Europie XI–XIII w. – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy
7. Kościół w średniowieczu	• Duchowość klasztorna we wczesnym średniowieczu • Monastycyzm cysterski i jego znaczenie • Polityczno-społeczne znaczenie Kościoła i duchowieństwa w średniowiecznej Europie • Przemiany życia religijnego • Ruchy heretyckie – waldensi i albigensi (katarzy) • Zakony żebracze • Znaczenie religii w średniowieczu • Papiestwo od kryzysu do potęgi	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon</i>, <i>klasztor</i>, <i>herezja</i>	– wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów) – wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw – prawidłowo stosuje pojęcie <i>ruchy monastyczne</i>	– wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych – wyjaśnia założenia ideowe waldensów i albigensów – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Franciszka, św. Dominika	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Tomasza z Akwinu, Innocentego III	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy

8. Kultura średniowiecznej Europy	- Kultura stanowa w średniowieczu jako wynik funkcjonowania społeczeństwa stanowego - Architektura romańska i gotycka - Literatura w średniowieczu - Filozofia średniowiecznej Europy - Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu - Uniwersytety i edukacja w średniowiecznej Europie	– rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej	– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej	– wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum</i>, <i>siedem sztuk wyzwolonych</i> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) – wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne – opisuje system edukacyjny w średniowieczu	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza – wyjaśnia rolę uniwersytetów dla dziejów średniowiecznej Europy – wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza
Rozdział VII. Rozbicie dzielnicowe i odbudowa Królestwa Polskiego						
1. Rozbicie dzielnicowe	- Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego - System senioratu – funkcjonowanie i upadek - Walki wewnętrzne pomiędzy książętami piastowskimi - Najazdy mongolskie	– lokalizuje w czasie śmierć Bolesława Krzywoustego – rozpoznaje na mapie Polskę w czasach rozbicia dzielnicowego	– wyjaśnia pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe</i>, <i>testament Krzywoustego</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>seniorat</i>, <i>pryncypat</i> – wymienia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Łęczycy dla dziejów Polski	– opisuje w porządku chronologicznym proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przyczyny i proces rozbicia dzielnicowego w Polsce

2. Rozwój gospodarczy ziem polskich	- Ożywienie gospodarcze na ziemiach polskich - Osadnictwo na prawie niemieckim i na prawie polskim na ziemiach księstw piastowskich - Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbicia dzielnicowego - Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich - Początki monarchii stanowej	– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbicia dzielnicowego – rozpoznaje i opisuje plan wsi i miasta lokowanego na prawie niemieckim	– wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast – wymienia zmiany ekonomiczno-społeczne na ziemiach polskich w dobie rozbicia dzielnicowego	– opisuje proces lokowania wsi i miast – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet, zasadźca, sołtys, wójt, burmistrz, immunitet, łan, ratusz, wolnizna</i>	– wyjaśnia znaczenie postaci Henryka Brodatego – wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XIII w.	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbicia dzielnicowego dla dziejów Polski
3. Sąsiedzi Polski w XII–XIII wieku	- Powstanie Marchii Brandenburskiej - Plemiona Bałtów i ich najazdy na ziemie polskie - Sprowadzenie Krzyżaków nad Bałtyk - Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach - Ruś w XII–XIII w. - Czechy w XIII w.	– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbicia dzielnicowego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy, Tatarzy, Ruś</i> – lokuje na mapie sąsiadów Polski w XII–XIII w.	– wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich – lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie Krzyżaków do Polski – wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski	– wyjaśnia znaczenie postaci Konrada Mazowieckiego – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bałtowie</i> – za pomocą mapy opisuje rozwój terytorialny państwa krzyżackiego	– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Marchii Brandenburskiej – wyjaśnia znaczenie postaci: Albrechta Niedźwiedzia, Mendoga, Giedymina, Hermana von Salza – wyjaśnia przyczyny upadku znaczenia Rusi Kijowskiej – wyjaśnia powody rosnącej pozycji Czech w XII–XIII w.	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbicia dzielnicowego dla dziejów Polski
4. Próby zjednoczenia a Królestwa Polskiego	- Apogeum rozbicia dzielnicowego - Próby zjednoczenia ziem	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni rozbicie dzielnicowe w Polsce	– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia rolę Kościoła w	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny zjednoczenia ziem polskich

	polskich w XII i XIII w. • Rola Kościoła w próbach jednoczenia Polski • Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. – Przemysław II • Polska pod rządami Przemysławów	– wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich	próbach jednoczenia ziem polskich	zjednoczenie Polski – wyjaśnia rolę Przemysław II i Wacława II – lokuje w czasie panowanie Przemysław II i Wacława II	polskich – ocenia rolę panowania Przemysławów w Polsce – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
5. Odrodzenie Królestwa Polskiego	• Przebieg walk o zjednoczenie Polski toczonych przez Władysława Łokietka • Polityka zagraniczna Łokietka – sojusz z Węgrami oraz konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami • Straty terytorialne na rzecz sąsiadów • Znaczenie koronacji Władysława Łokietka	– prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka – wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka – wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka	– wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia pojęcie <i>bunt wójta Alberta</i>	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
6. Monarchia Kazimierza Wielkiego	• Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego • Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski • Rozwój cywilizacyjny ziem polskich • Nabytki terytorialne Polski za	– prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego – rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego	– wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego – lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej	– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego – opisuje stosunek Kazimierza Wielkiego do	– w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy

	- Kazimierza Wielkiego - Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego - Problemy z dziedzictwem tronu			diaspory żydowskiej – wyjaśnia problem z dziedzictwem tronu		
Rozdział VIII. Polska i Europa u schyłku średniowiecza						
1. Unie z Węgrami i Litwą	- Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów w Polsce - Wzrost znaczenia szlachty na przełomie XIV i XV w. - Litwa przed unią z Polską - Początki unii polsko-litewskiej, kształtowanie się zasad współistnienia - Rządy Władysława Jagiełły i jego polityka dynastyczna - Wielokulturowość państwa Jagiellonów, w tym na ziemiach polskich	– prawidłowo lokuje w czasie unię w Krewie – rozpoznaje na mapie monarchię Jagiellonów – prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna</i> – wymienia założenia przywileju koszyckiego – wymienia założenia unii w Krewie	– wymienia przyczyny i skutki przywileju w Koszycach – lokalizuje w czasie przywilej w Koszycach oraz unię w Krewie – wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>przywilej generalny</i>	– wyjaśnia przyczyny przejścia władzy w Polsce przez Andegawenów – wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne skutki przywileju koszyckiego – wyjaśnia rolę postaci: Ludwika Andegaweńskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda – lokuje w czasie unię w Horodle – wymienia przyczyny i skutki unii horodelskiej	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej – porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej – ocenia znaczenie unii krewskiej dla dziejów Polski – wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagiellach – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia pojęcie <i>przywilej jedlnieński</i>	– w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
2. Wojny z zakonem krzyżackim	- Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego - Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie - Postanowienia I pokoju toruńskiego - Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji - Wojny polsko-	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką – wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej	– wskazuje na mapie Żmudź – wymienia przyczyny wojny z zakonem – lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego – za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej	– za pomocą mapy opisuje przebieg Wielkiej Wojny z zakonem – wyjaśnia rolę postaci: Władysława Jagiełły, Ulricha von Jungingena	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci Pawła	– w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy

	krzyżackie w latach 20. i 30. XV w.				Włodkowica	
3. Europa Zachodnia w XIV–XV wieku	• Zjednoczenie Francji i wybuch wojny stuletniej • Przebieg konfliktu angielsko-francuskiego w XIV–XV w. • Monarchia burgundzka • Cesarstwo w XIII–XIV w. • Wojny szwajcarskie i spadek znaczenia rycerstwa • Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni wojnę stuletnią – wymienia przyczyny i skutki wojny stuletniej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Cesarstwo</i>	– prawidłowo lokuje Burgundię i Szwajcarię na mapie – wymienia przyczyny kryzysu Cesarstwa w XIII–XIV w. – prawidłowo stosuje pojęcie <i>rekonkwista</i>	– wyjaśnia przyczyny i skutki wojny stuletniej – wyjaśnia rolę Joanny d’Arc – wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia rycerstwa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wielkie bezkrólewie, Złota bulla</i>	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojny stuletniej – wyjaśnia znaczenie monarchii burgundzkiej – wyjaśnia okoliczności powstania Szwajcarii	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przebieg i znaczenie wojny stuletniej dla dziejów Europy
4. Kryzys schyłku średniowiecza	• Kryzys gospodarczy i epidemia dżumy • Powstania chłopskie w Anglii i we Francji • Niewola awiniońska papieża • Spory o istotę Kościoła i ruchy reformatorskie	– wymienia przyczyny kryzysu Kościoła w XIV–XV w. – prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i>	– wymienia przyczyny i skutki czarnej śmierci – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>niewola awiniońska, wielka schizma zachodnia, sobór w Konstancji</i>	– wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy – wyjaśnia przyczyny i skutki powstań chłopskich w Anglii i we Francji – lokalizuje w czasie sobór w Konstancji	– wyjaśnia cechy niewoli awiniońskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>kurializm, koncyliaryzm, nowa pobożność</i>	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny kryzysu w Kościele katolickim
5. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	• Czechy pod panowaniem Luksemburgów • Powstanie husytyzmu i wojny husyckie • Podboje imperium osmańskiego na	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>husyci, Turcy osmańscy</i>	– wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – wymienia główne założenia ideologii husyckiej	– wyjaśnia przyczyny ekspansji Osmanów i za pomocą mapy ją opisuje – wyjaśnia rolę Jana Husa	– opisuje przebieg i skutki wojen husyckich – wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej – wyjaśnia przebieg procesu wyjścia ziem ruskich spod	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich – w szerokim aspekcie

	Bałkanach - Węgry w XV w. - Ruś w walce o wyzwolenie spod zwierzchnictwa Mongołów				zwierzchnictwa Mongołów	wyjaśnia znaczenie powstania imperium osmańskiego
6. Panowanie Kazimierza Jagiellończyka	- Panowanie i śmierć Władysława Warneńczyka - Bezkrólewie i objęcie rządów przez Kazimierza Jagiellończyka - Przyczyny wojny trzynastoletniej - Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej - Zmiany w sztuce wojennej w XV w. - Skutki wojny trzynastoletniej - Polityka dynastyczna Kazimierza Jagiellończyka	– prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią – wskazuje zmiany terytorialne będące skutkiem wojny trzynastoletniej	– lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną – wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej – wymienia skutki II pokoju toruńskiego – lokuje w czasie przywilej cerekwicko-nieszawski i wymienia jego postanowienia	– wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną – wyjaśnia pojęcia: <i>Związek Pruski, akt inkorporacji</i> – za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – wyjaśnia znaczenie postaci Kazimierza Jagiellończyka – prawidłowo stosuje pojęcie <i>polityka dynastyczna</i>	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie trzynastoletniej – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia rolę Zbigniewa Oleśnickiego	– w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia wyprawę warneńską – w szerokim politycznym, gospodarczo–społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny trzynastoletniej dla dziejów Polski – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju cerekwicko-nieszawskiego dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej
7. Monarchia polska w XIV–XV wieku	- Zmiany w administracji polskiej - Rozwój monarchii stanowej - Przywileje szlacheckie charakterystyczne cechy polskiej monarchii stanowej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, przywilej stanowy</i> – rozpoznaje cechy polskiej monarchii stanowej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia elekcyjna, sejmik, rada królewska, senat</i> – wymienia postanowienia najważniejszych przywilejów szlacheckich	– opisuje system administracji centralnej i samorządowej w Polsce – wyjaśnia powody wzrostu znaczenia szlachty – wyjaśnia przyczyny i skutki wydania najważniejszych	– wyjaśnia pojęcie <i>Corona Regni Poloniae</i> – w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania demokracji szlacheckiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w Polsce XIV–XV w.

				przywilejów szlacheckich		
8. Kultura polska w średniowieczu	• Architektura średniowieczna w Polsce • Malarstwo i rzeźba średniowieczna w Polsce • Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich • Początki polskiego dziejopisarstwa • Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu • Rola Akademii Krakowskiej	– rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce	– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej w Polsce	– opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce – opisuje system szkolnictwa w Polsce – wyjaśnia znaczenie postaci: Wita Stwosza, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem, Jana Długosza	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce – opisuje dzieje Akademii Krakowskiej i wyjaśnia jej znaczenie	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Polski – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza w Polsce